ISSN -2583-147X (P), **Vol.- 7, Issue No. X, Januuary 2022**
Bastabatara Pariprakash Prachee
Peer Reviewed and Referred Research Journal

ବିଘ୍ନିତ ଆର୍ଥ-ସାମାଜିକତା ଓ ଅପସୃୟମାଣ ଲୋକସଂସ୍କୃତି: ମଙ୍ଗଳୁ ଚରଣଙ୍କ ‘ଭୁଖା’ର ନିୟତି

ଡ. ଆଲୋକ ବରାଳ

ନାଟ୍ୟକାର ମଙ୍ଗଳୁ ଚ଼ରଣ ବିଶ୍ୱାଳ (୧୯୩୫-୨୦୨୨)ଙ୍କର ସମ୍ବଲପୁରୀ/କୋଶଲୀ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ‘ଭୁଖା’ (୧୯୮୪) ଓଡ଼ିଶାର ନାଟ୍ୟ-ବଳୟରେ ବେଶ୍ ଲୋକପ୍ରିୟତା ଓ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଥିବା ଭଳି ଏକ ସୃଷ୍ଟି । ଭାଷାର ଆବେଦନ ସର୍ବଦା ନିଆରା; ଭାଷା କୌଣସି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ନୁହେଁ; ଭାଷା ବି ଅଗମ୍ୟ ନୁହେଁ; ତାହା ‘ଭୁଖା’ର ଲୋକପ୍ରିୟତା ସୂଚାଇ ଦେଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଜନମାନସରେ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକନାଟ୍ୟ ପରଂପରା ଭଳି ଲିଖିତ ଓ ମ* ନାଟ୍ୟଧାରା ବେଶ୍ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଧାରାଟିଏ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଛି ଏବଂ ସେ ଧାରାଟି ଓଡ଼ିଶାର ନାଟ୍ୟ-ପରିକଳ୍ପନା ଓ ଐତିହାସିକ ଧାରା ସହ ଏଭଳି ଯୋଡି ହୋଇଗଲାଣି ଯେ ତାକୁ ଅଲଗା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏ ନାଟ୍ୟଧାରା ଦିନେ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବରେ ଚାଲୁଥିଲା ଅବଶ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକ (ଚକ୍ଷୁଷ୍ମ ଗକ୍ଷୟରକ୍ଷଭ) ନାଟ୍ୟଚିନ୍ତନ ଓ ତା’ର ସାହିତ୍ୟିକ ଆଭିମୁଖ୍ୟରେ ଏହି ସମାନ୍ତରାଳ ସରଳରେଖା କେଉଁଠି ବଙ୍କେଇ ଯୋଡ଼ିହୋଇ କ୍ରମଶଃ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବଳ ଧାରା ଭିତରେ ନିଜକୁ ମିଶାଇ ଦେଇଛି । ଏହି ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଓ ଚେତନା ହିଁ ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକ ମନୋଭଙ୍ଗୀର ଏକ ବୃହତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ଓ ପ୍ରଜନ୍ମ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରିବାରେ ଏ ଆଲୋଚକ କେଉଁଠି ହେଲେ କୁଣ୍ଠାର ଅବକାଶ ରଖୁନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ପଶ୍ଚିମା*ଳରେ ନାଟ୍ୟ-ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ବିଶେଷ ସଚେତନତା ଓ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ସବୁବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କରିଛି । ଏହାର ଅତୀତ ବି ବେଶ୍ ସମୃଦ୍ଧ ଏବଂ ଏହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ତଦନୁରୂପ ଚମକିତ !

ଏ ନାଟ୍ୟଧାରାର ମୌଳିକ ଉତ୍ସ ହେଉଛି ଏହାର ‘ଭାଷା’ ଏବଂ ଏହାର ଗରିମାମୟ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିଦୃଶ୍ୟ । ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଯଦି ଆମେ ସ୍ମରଣ କରିବା ତେବେ ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ମନେ ପଡ଼ିଯିବ ନାଟ୍ୟକାର ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ଘୋଷଙ୍କର ‘ସମଲେଶ୍ୱରୀ’ (୧୯୨୫/୧୯୩୧) ନାଟକ । ‘ସମଲେଶ୍ୱରୀ’ ନାଟକରେ ନାଗପୁରର ଭୋନ୍ସଲା ସମ୍ବଲପୁର ଆକ୍ରମଣ କରି ସେଠାରେ ନିଜ ପୁତ୍ରର ମୃତ୍ୟୁଖବର ପାଆନ୍ତି ଏବଂ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ସେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ପୁତୁରାକୁ ମାରି ଦେଇଛନ୍ତି ବୋଲି ମିଥ୍ୟାପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ; ତାହାର ସତ୍ୟତା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ଏପରିକି ତାଙ୍କର ସେଇ ପୁତୁରା ରଘୁଜୀ ଅଟନ୍ତି ନାଗପୁରର ସେନାପତି ଏବଂ ବିଳାସପୁରର ପ୍ରକୃତ ଶାସକ । ସମ୍ବଲପୁରର ରାଜା ଅଭୟ ସିଂ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମା ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧମଣ୍ଡପ ବିବାହ-ମଣ୍ଡପରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ସେଠାରେ ତିନିଟି ଯୋଡ଼ାଙ୍କର ବିବାହ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ପ୍ରଥମଟି ସମ୍ବଲପୁର ରାଜକନ୍ୟା ଶକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ଭୋନ୍ସଲାଙ୍କ ପୁତ୍ର କୁମାରର; ଦ୍ୱିତୀୟଟି ସମ୍ବଲପୁରର ସେନାପତି ପୃଥ୍ୱୀ ସିଂଙ୍କ ସହିତ ରଘୁଜୀଙ୍କର କନ୍ୟା ଅରୁଣାର; ତୃତୀୟଟି ଆକ୍‌ବର ରାଏଙ୍କର ପୁତ୍ର ମଧୁ ସହିତ ମାଧବଙ୍କ କନ୍ୟା ମାଳତୀର । ନାଟକରେ ଐତିହାସିକ ଉପାଦାନର ସତ୍ୟତା ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ‘ସମଲେଶ୍ୱରୀ’ ଏବଂ ‘ଅଭୟ ସିଂ’ଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗର ଗୁରୁତ୍ୱ ନାଟକରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ! ମାତ୍ର ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ନାଟକରେ ପାତ୍ର ଅନୁମିତ ସଂଳାପ (ଉସବକ୍ଷକ୍ଷଶଙ୍କର) ସଂଯୋଜନା ବଶତଃ ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା, ଭୋଜପୁରୀ ଏବଂ ସମ୍ବଲପୁରୀ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । କେତେକ ଖଣ୍ଡିତ ‘ଶବ୍ଦ’ ଓ ‘ବାକ୍ୟ’ ଭିତରେ ସମ୍ବଲପୁରୀ/କୋଶଳୀର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପ୍ରୟୋଗ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଅବଶ୍ୟ ସ୍ମରଣୀୟ ।

ପରେ ପରେ ୧୯୫୪ ମସିହାରେ ଶିବ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର, ମୁରାରି ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର ଓ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର ମିଳିତ ଭାବରେ ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେରଙ୍କର ‘ପ୍ରଣୟ ବଲ୍ଲରୀ’ କାବ୍ୟକୁ କାବ୍ୟନାଟକ ଭାବରେ ସମ୍ବଲପୁର ନନ୍ଦପଡ଼ାସ୍ଥ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ରଙ୍ଗମ*ରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ମୂଳତଃ ଓଡ଼ିଆରେ ଅଭୀନିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଦୁଷ୍ମନ୍ତଙ୍କର ସଂକେତ ମୁଦ୍ରିକା; ଯାହାକି ସେ ଶକୁନ୍ତଳାକୁ ଦେଇଥିଲେ ତାହା ମାଛପେଟରୁ ପାଇଥିବା କେଉଟ-କେଉଟୁଣୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସଂଯୋଜିତ ସଂଳାପ ସମୂହ ଥିଲା ସମ୍ବଲପୁରୀ ଭାଷାରେ ସଂଯୋଜିତ । ଏହି ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗର ଲୋକପ୍ରିୟତା ଓ ଉତ୍ସୁକତାରୁ ପରେ ପରେ ୧୯୫୫ ମସିହାରେ ରଚିତ ‘ଆକ୍‌ବର ରାଏ’ ଐତିହାସିକ ନାଟକରେ ସମ୍ବଲପୁରର ରାଜା ଅଜିତ୍ ସିଂ, ରାଣୀ ବିଜୟକୁମାରୀ, ଯୁବରାଜା ଜୟନ୍ତ ସିଂ, ଦେଓ୍ୱାନ କୃଷ୍ଣ ବଡ଼ମଲ୍ଲିକ, ସେନାପତି ଆକ୍‌ବର ରାଏ ପ୍ରମୁଖ ଚରିତ୍ରମାନେ ନାଟକରେ ସମ୍ବଲପୁରୀ ଭାଷାର ସଂଳାପ ହିଁ କହିଛନ୍ତି । ଏହି ‘ପ୍ରୟୋଗ’ ଓ ‘ପ୍ରେରଣା’ ହିଁ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆ*ଳିକ ଭାଷାରେ ନାଟକ ଲେଖିବାର ପରଂପରାକୁ ପରିପୁଷ୍ଟ କରିଥିଲା ଏବଂ ଶିବ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର, କୃଷ୍ଣ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର ଏବଂ ମୁରାରି ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ରଙ୍କ ମିଳିତ ସୃଷ୍ଟି ଭାବେ ପ୍ରଥମ ମୌଳିକ ସମ୍ବଲପୁରୀ ନାଟକ ଭାବରେ ୧୯୫୭ ମସିହାରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା ‘ଗଉଁତିଆ ବାବୁ’ ନାଟକ ।

ହୀରାକୁଦ ନଦୀବନ୍ଧ ଯୋଜନା ତଥା ସାମାଜିକ, ଆର୍ଥନୀତିକ, ରାଜନୀତିକ ତଥା ଆଂଚଳିକ ଚିତ୍ତସଂଘର୍ଷକୁ ଆଧାର କରି ସର୍ଜିତ ଏହି ନାଟକ ସମ୍ବଲପୁରର ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା କଳା ପରିଷଦର କଳାକାରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମ୍ବଲପୁରସ୍ଥ ନାରୀ ସେବା ସଦନ ମଂଚରେ ପ୍ରଥମେ ମଂଚସ୍ଥ ହୋଇଥିଲା । ପରେ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକତ୍ର ଏହା ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିବା ସୂଚନା ମିଳିଥାଏ । ଏପରିକି ୧୯୬୮ ମସିହାରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ରବୀନ୍ଦ୍ର ମଣ୍ଡପରେ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିଲା ।

ଏହି ଧାରାରେ ନାଟ୍ୟକାର ମଙ୍ଗଳୁ ଚ଼ରଣ ବିଶ୍ୱାଳଙ୍କର 'ଭୁଖା' ଏକ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ସଂଯୁକ୍ତି ଅଟେ । କବିତା, ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ, ପ୍ରବନ୍ଧ, ଅନୁବାଦ, ଶିଶୁସାହିତ୍ୟ ତଥା ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖକ ମଙ୍ଗଳୁ ଚ଼ରଣ ବିଶ୍ୱାଳ ଉଭୟ ଓଡ଼ିଆ ଏବଂ ସମ୍ବଲପୁରୀ/କୋଶଲୀ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ନାଟକଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ନାଟକ ହେଉଛି 'ଭୁଖା' (୧୯୮୪), 'ଉଡ଼୍‌ଲା ପତର୍ ବୁଡ଼୍‌ଲା ଡଙ୍ଗା' (୧୯୮୫), 'ଭୁତିଆର ହତିଆର' (୧୯୮୬) 'ଲୁରା' (୧୯୮୬), 'ଛଏଲି' (୧୯୯୬), 'ଉଲଗୁଲାନ୍' (୧୯୯୦), 'ଦଦ୍‌ରା ଦର୍ପନ୍', 'ସୁନ୍ଦର ସାଏ' (୧୯୯୧), 'ବୀର୍‌ସା ଭଗ୍‌ବାନ୍' (୧୯୯୧), 'ମା ସମଲେଇ' (୧୯୯୫) ଓ 'ହରନ୍‌ପାପ' ଇତ୍ୟାଦି ।

ନାଟ୍ୟକାର ମଙ୍ଗଳୁ ଚ଼ରଣ ବିଶ୍ୱାଳଙ୍କର 'ଭୁଖା' ୧୯୮୪ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମେ ପୁସ୍ତକ ରୂପ ଲାଭ କରିଥିଲେ ହେଁ ଏହାର ପ୍ରଥମ ମଂଚସ୍ଥ ସମୟ ହେଉଛି ୨୧ ନଭେମ୍ବର ୧୯୮୩ ମସିହା । ରାଉରକେଲାର ସିଭିକ୍ ସେ଼ଟରର ମଂଚରେ ଏହା ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିଲା । ପରେ ୨୪ ଏବଂ ୨୫ ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୯୮୪ ମସିହାରେ ସମ୍ବଲପୁରର ଟାଉନ୍ ହଲ୍‌ର ମଂଚରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିଲା । ଶେଷ ଦୃଶ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଚାରିଟି ଦୃଶ୍ୟରେ ବିଭାଜିତ ଏହି ନାଟକର ମୂଳ ପ୍ରାଣ ହେଉଛି ଏହାର 'ବାଦ୍ୟ' ଓ 'ସଂଗୀତ' । କାରଣ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ବଜନିଆ ଲୋକଜୀବନକୁ ଏହା ଆଧାର କରିଛି । ତତ୍‌ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଲୋକଜୀବନ ଓ ଚିତ୍ତସଂଘର୍ଷ ତଥା ଭୋକର ତାଡ଼ନା ଏବଂ ଜୀବନ ଓ ଜୀବିକାର ମୂଳ ଉତ୍ସ ବଜ୍‌ନିଆ ବାଦ୍ୟ ଏବଂ ଗୀତର ଅପସୃୟମାଣ ସାଂସ୍କୃତିକ ନୃତତ୍ତ୍ୱକୁ ବେଶ୍ ଜୀବନ୍ତ ଭାବେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ 'ଭୁଖା' ନାଟକରେ ।

ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକଜୀବନରେ 'ବଜ୍‌ନିଆ' ବା ପାରଂପରିକଭାବେ ବିଭିନ୍ନ ଅବସରରେ ମିଳିତ ବାଦ୍ୟ ବଜାଉଥିବା ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ବୁଝାଏ । ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ-ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନ ସହ ଅଭିନ୍ନ ଭାବେ ସଂଯୁକ୍ତ କେତେକ ବର୍ଗର ଲୋକେ ଏହି ଜୀବନଧାରା ସହ ଆନ୍ତରିକ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ । ନୃତ୍ୟ-ସଂଗୀତ-ବାଦ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନର ଏକ ଅବିଭାଜ୍ୟ ଅଂଶ ଭାବେ ପାରଂପରିକ କଳାକୁ ସଂରକ୍ଷଣ ଦେବା ସହ ସେମାନେ ହିଁ ତା'ର ଧାରକ । ଢୋଲ, ତାସା, ମହୁରି, ନିସାନ, ଝୁମୁକା, ଝାଞ୍ଜ ଆଦିର ମିଳିତ ବାଜା ସମଗ୍ର ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ମୌଳିକ ପ୍ରାଣସ୍ୱର ! ତାହା ବିବାହ, ବ୍ରତ ହେଉ କିମ୍ବା; ଯାନିଯାତ୍ରା, ବଳି, ପୂଜା, ଶୁଭ-ଅଶୁଭ ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମରେ ବିବିଧ ଶୈଳୀ ଓ ପ୍ରକାର ସହିତ ବଜ୍‌ନିଆମାନଙ୍କର ଲୌକିକ-ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିଦୃଶ୍ୟଠାରୁ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ଗରିମା-ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ-ଲୋକାଚାର ନାନ୍ଦନିକତାକୁ ଅଲଗା କରି କଳନା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ସେଇ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ 'ଦୁଲ୍‌ଦୁଲି' ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶାର ବିଶେଷତଃ ପଶ୍ଚିମାଂଚଳର ଲୋକ-ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାର ଏକ ଅଖଣ୍ଡ ଅଂଶ ଏବଂ ଏହାର ସ୍ରଷ୍ଟା ହେଉଛନ୍ତି ବଜ୍‌ନିଆମାନେ । ସେମାନଙ୍କର ଲୋକଜୀବନ ଓ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ବେଶ୍ ଜୀବନ୍ତ ଶୈଳୀରେ ପରିବେଷିତ ହୋଇଛି 'ଭୁଖା' ନାଟକରେ ।

ଅଷ୍ଟମ ଦଶକର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଆର୍ଥ-ସାମାଜିକ ଗ୍ରାମୀଣ ଜୀବନର ଭିତ୍ତି ଓ ଜୀବନସ୍ୱରକୁ ଆଧାର କରିଥିବା 'ଭୁଖା'ର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ହୋଇପାରେ ଯେକୌଣସି ଏକ ଗ୍ରାମୀଣ ଅଂଚଳ; ସ୍ୱଳ୍ପ ବସତିର । ଆର୍ଥନୀତିକ ଦୁଃସ୍ଥିତି, ମରୁଡ଼ି/ଅକାଳ/ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଓ କୃଷିଜୀବନ ସହିତ ଅନ୍ୟ କର୍ମସଂସ୍ଥାନ ଓ ଭିତ୍ତିଭୂମିର ଅଭାବ ଭିତରେ କୌଳିକ ପେଶା ଓ ନିଶାକୁ ଆଧାର କରିଥିବା ବଜ୍‌ନିଆମାନଙ୍କ ବିଘ୍ନିତ ଅର୍ଥନୀତି; ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଅଭାବିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସହିତ ସରଳ, ନିରାଡମ୍ବର ସଂଗୀତମୟ ଜୀବନ ଭିତରେ ଛୋଟ ଛୋଟର ସ୍ୱପ୍ନର ଜୀବନ୍ତ ଆତୁରତା ବେଶ୍ ହୃଦୟବିଦାରକ ! ସେମାନଙ୍କର ସେସବୁ ଅଭାବ, ଅର୍ଦ୍ଧାହାର ଓ ନିରାହାର ଜୀବନର ଜୀବିକାର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ ଜିଇବାର ଏକ ରାହା ହେଉଛି ଗୀତ ଆଉ ବାଜାର ମାଧ୍ୟମ ! ନାଟ୍ୟକାର ମଙ୍ଗଳୁ ଚରଣ ବିଶ୍ୱାଳଙ୍କର ସଂଯୋଜିତ ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ତା'ର ଆନ୍ତରୀଣ ଭାବ ଆହୁରି ସ୍ପର୍ଶୀ ପୁଣି ଆହୁରି ଜୀବନ୍ତ !

'ଭୁଖା' ନାଟକରେ 'ଦୁଲ୍‌ଦୁଲି' ବଜ୍‌ନିଆ ଗୋଷ୍ଠୀର ମୁଖ୍ୟ ହେଉଛି ମହୁରି (ମୁହୁରୀ) ବଜାଉଥିବା ଆନୁମାନିକ ଚାଳିଶ ବର୍ଷୀୟ ଅଏଁଠା ଚରିତ୍ର । ଅଏଁଠାର ସ୍ତ୍ରୀ ମରିସାରିଥାଏ ଏବଂ ତା'ର ଥାଏ ଫୁଲ ନାମକ ସାତ/ଆଠ ବର୍ଷର ଝିଅଟିଏ । ସତର/ଅଠର ବର୍ଷୀୟ କସ୍ତୁରୀ ହେଉଛି ଅଏଁଠାର ଭଉଣୀ । ଯେଉଁ ଭଉଣୀକୁ ଅଏଁଠା ଅତି ସାନବେଳୁ ପାଳିଛି ବାପ ଭଳି । ଦୁଲ୍‌ଦୁଲିରେ ଏକତ୍ର ବାଜା ବଜାଉଥିବା ଚରିତ୍ର ହେଉଛନ୍ତି ମହରଗୁ, ହାଡୁ, ପଲଟୁ, ଗହଦୁ ଓ ହୁରଷୀ । ଢୋଲ ବଜଉଥିବା ଢୁଲିଆ (ଢ଼ୋଲିଆ) ହେଉଛି ମହରଗୁ; ଯିଏକି ବୟସରେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସବୁଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ ହେଉଛି ଗହଦୁ ଚରିତ୍ର । ହାଡୁ ବଜାଏ ନିସାନ; ଗାଏ ମଧ୍ୟ ଗୀତ; ତାସା ବଜାଏ ପଲଟୁ ଏବଂ ଗହଦୁ ବଜାଏ ଝାଞ୍ଜ । ଦୀନା ହେଉଛି ସାହୁକାର

ଚରିତ୍ର; ଯିଏ ଗାଁରେ ଦୋକାନଟିଏ କରିଛି ଏବଂ ଲୋକଙ୍କୁ ଧାର-କରଜ ଦିଏ ଏବଂ ଅନୁରୂପ ଭାବେ ଆବଶ୍ୟକତା ସ୍ଥଳେ କଠୋର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ କରେ । ଏହି ଗ୍ରାମୀଣ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବହିରାଗତ ସହରୀ ପାଠୁଆ ବାବୁ ଅସୀମ ହେଉଛନ୍ତି ଅନ୍ୟତମ ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର; ଯିଏ ସେହି ଗାଆଁକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଲୋକଜୀବନ ସମ୍ପର୍କରେ ଗବେଷଣା କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ଯିଏକି ବଜ୍‌ନିଆମାନଙ୍କୁ ନେଇ ତଥା ସେମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ-ସାଂସ୍କୃତିକ-ଆର୍ଥନୀତିକ-ତଥା ସାର୍ବିକ ଜୀବନକୁ ନେଇ କରିଛନ୍ତି ଉଚ୍ଚତର ଗବେଷଣା । ଏଇମାନଙ୍କୁ ନେଇ ହିଁ 'ଭୁଖା' ନାଟକର ଚରିତ୍ର ପରିକଳ୍ପନା !

ନାଟକର ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟରେ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ ମହୁରିଆ ଅଏଁଠାର ପିଣ୍ଡାରେ ଜମିଛନ୍ତି ହାଡୁ, ପଲଟୁ, ମହର୍‌ଗୁ ଓ ଗହଦୁ ଚରିତ୍ର । ଯିଏ ଯାହାର ବାଦ୍ୟକୁ ଧରି ଆସିଛନ୍ତି ଆପଣା ଭାବରେ । ଏ ଦୃଶ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ ଯେ, ଦୁଲ୍‌ଦୁଲିରେ କିଭଳି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଦ୍ୟର ଗୁରୁତ୍ୱ ରହିଥାଏ; ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କର ବ୍ୟତୀତ ଅସ୍ତିତ୍ୱହୀନ । ତେଣୁ ହାଡୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ରାତିଟା ଯେ କେତେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି ତେଣୁ ପଲଟୁକୁ ଟିକେ 'ନିଶାନ୍' ବଜାଇବାକୁ କହିବାରୁ; ପଲଟୁ : "ଖାଲି ନିଶାନ୍ ଆନ୍‌ଲେ କାଣା କର୍‌ବୁ ବୋ, ବିନ୍ ଢୁଲେ କାଏଁ ବଜାରେ, ବିନ୍ ରାଏଜେ କାଏଁ ରଜା" ।(ପୃ- ୧) ଅର୍ଥାତ୍ କେବଳ ନିଶାନ୍ ଆଣିଲେ କ'ଣ ହେବ, ବିନା ଢୋଲରେ କ'ଣ ବାଜାବାଜିବ ନା' ବିନା ରାଜାରେ କେବେ ରାଜ୍ୟ ହେଲାଣି ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କରିଛି । ପରେ ପରେ ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ କଥୋପକଥନ ହୋଇଛି : ସେଥିରେ ଅଭାବ, ନିରାହାର ଆଉ କ୍ଷୁଧାର ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ବେଶ୍ ଭାବିତ କଲାଭଳି : " ସମ୍‌କର ଦଶା ଏକାଟାରେ ଭାଇ-/ କିଏ ଆର୍ ଦୀନା ମହାଜ୍‌ନ ଲେଖେଁ ପୁରାବାଁଧି ରଖିଛେ ।"(ପୃ-୨) ହାଡୁର ଏ ବକ୍ତବ୍ୟରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ ଥିବା କଥାଟି ହେଉଛି ସମସ୍ତେ କ'ଣ ଆଉ ଦୀନା ମହାଜ୍‌ନ ଯେ ଧନ ଗଚ୍ଛିତ ରଖିଛନ୍ତି ! ତା' ସହିତ ଅନେକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତରେ ଅକାଳ, ମହର୍‌ଗୁର ସ୍ତ୍ରୀର ଶାରୀରିକ ଅସୁସ୍ଥତା, ଗହଦୁର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ ଘରେ ମୁଠେ ହେଲେ ଖାଦ୍ୟଖୋଜି ଖାଇବାକୁ ନଥିବାର ଦାରିଦ୍ର୍ୟତା ଥିଲା ସମଗ୍ର ବଜ୍‌ନିଆମାନଙ୍କର ଅସରନ୍ତି ଜୀବନର ବ୍ୟଥା ! ସେହି ପ୍ରଥମଦୃଶ୍ୟରେ ହାଡୁକୁ ଅନ୍ୟମାନେ କହିବାରୁ ହାଡୁ ଗାଇଛି ରସର୍‌କେଲୀ, ତାଲଖାଇ ଗୀତ । ଗୀତର ଭିତରେ ଭିତରେ ପୁଣି କଥାର ଅସରନ୍ତି ଖିଅ; ଯେଉଁଠି ସେମାନଙ୍କର ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ନିୟତି ଓ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ଅନ୍ତର୍କଥା ବେଶ୍ ବେଦନା ଜଡ଼ିତ । ନିମ୍ନୋକ୍ତ ସଂଳାପରେ ଅନୁଭବି ହେବ ସେଇ କଥାଟି:

"ଗହଦୁ : କେତେ କମାବୁ ବୋ...
ସକାଲେ କମାଲେ ସଁଜକେ ନାଇଁ ।
ମହର୍‌ଗୁ : ଢୋଲ ପିଟି ପିଟି କେତେ କମାବୁ
କହ ? ହାଡୁ : ଆମର୍ ଇ ଦଶାଟା ନାଇଁ ବଦଲେନ କାଏଁ ବୋ ? ଏନ୍ତେ ହିଁ ରହିଯିମା ଆମେ ସଭେଯାକ କାଏଁ ?ଗହଦୁ : ମୋତେ ତ ଚାରିଦିଗ୍ ଅଁଧାର ଦିଶୁଛେ ଭାଇ;
କେନୁ ଗୁଟେ କିଏ 'ଡକାବା ଯେ,
ଦୁଇଶ'କି ଚାରଶ' ଦେବା...
ପଲଟୁ : ମୁଟାମୁଟି ସିନା ଚାରଶ' ବୋ,
ଭାଗ୍ କରିନେଲେ କେତେ
ଯେନ୍ ରାଆଁଡ଼ି କେ ସେ ଦୁଖ୍..." (ପୃ-୬)

ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ସଂଳାପ ଭିତରେ ଅନୁଭବି ହେବ ବଜ୍‌ନିଆମାନଙ୍କର ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ବିଘ୍ନିତ ଅର୍ଥନୀତିର କରୁଣତା; ଅପରପକ୍ଷରେ କାର୍ଯ୍ୟର ଅଭାବ; ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥାକୁ ଅଧିକ ବିଡ଼ମ୍ବିତ କରିଛି ।

ଏହି ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟରେ ହିଁ ସମସ୍ତେ ଆସି ଅଏଁଠାର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଏସବୁ ଆଲୋଚନା ଓ ଗୀତ-ବାଦ୍ୟ ଭିତରେ କିନ୍ତୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ଅଏଁଠାକୁ ସେମାନେ ଡାକିବା ଏବଂ ତା'ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଶ୍ରଦ୍ଧା-ଭୟ ଭାବ ଦୁଲ୍‌ଦୁଲିର ମୁଖ୍ୟ ମୁହୁରିଆର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ସୂଚାଇଥାଏ; ସେ ଯଦି ଟିକିଏ ଚାହିଁବ ତେବେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ମଦ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ପିଇବାର ଆଶା ନେଇ ତା' ପାଖକୁ ଆସିଛନ୍ତି; ତାହା ବି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ଆଉ ଏହି ଅଭିଳାଷ ଏକ ଆନ୍ତରିକ ଭଲପାଇବା ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀଜୀବନର ଏକତାକୁ ପ୍ରତୀକିତ କରିଥାଏ । ମାତ୍ର ସେଦିନ ସେମାନଙ୍କର ସେ ଆଶା ପୂରଣ ହୋଇପାରିନାହିଁ ଅର୍ଥାଭାବରୁ । ଅଏଁଠା ଭାବୁଥିଲା ଯେ ତା' ପାଖରେ ପାଂଟଙ୍କା ଗୋଟିଏ ରହିଛି; ମାତ୍ର ତା'ର ମନେ ନଥିଲା ଯେ ସେଥିରେ କସ୍ତୁରୀ ଆଣିସାରିଥିଲା ସାମାନ୍ୟ ଡ଼ାଲି-ଦିଆସିଲି-ମରିଚର ସଉଦା । ଭାଇ ଅଏଁଠାକୁ ତା'ର ଅନ୍ୟ ସହଯୋଗୀମାନେ ଆସି ଯେ ମଦ ପିଆଉଛନ୍ତି; ସେଥିପାଇଁ ତା'ର ଦେହ ଖରାପ୍ ହୋଇଗଲାଣି; ତା'ର ପିଇବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ବୋଲି କସ୍ତୁରୀ ସବୁବେଳେ କରେ ବାରଣ; କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥାଭାବ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟତା, ଅନାହାର ଆଉ ଦୁଃଖକୁ ଯେ ସେଇ କେଇ ବୁନ୍ଦା ପାନୀୟ ଧରିରଖିଛି ସେମାନଙ୍କୁ; ଆଉ ଯୋଡ଼ି ଧରିଛି ସେମାନଙ୍କୁ; ସେକଥା ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ଆତ୍ମୀୟତାର ସହ ପରିବେଷିତ ହୋଇଛି ନାଟକରେ । ଧାର୍‌ରେ ମଦ ଠିକାଦାରିଣୀ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେବ ନାହିଁ ମଦ; ପିଇବାକୁ ପାଖରେ କିଛି ଯୋଗାଡ଼୍ ନ ହୋଇପାରିବାରୁ ଅଏଁଠା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ; ଆଜି ସମସ୍ତେ ଯାଇ ଶୋଇପଡ଼; କାଲିକି ଦେଖିବା; କସ୍ତୁରୀ ବି ଚିଡୁଛି ବୋଲି କହିଛି : "ନନୀ ବିର୍‌ଝୁଛେ ବୋ ପିଲେ, ଯ' ଶୁଣିବ ଯ, କାଏଲକେ ଦେଖିମା:" (ପୃ-୧୫) । ଏଇଠାରେ ହିଁ ଶେଷ ହୋଇଛି ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ; ମାତ୍ର ଏହାର ଶେଷରେ ବହିରାଗତ ଗବେଷକ ଅସୀମ ଆସି ପହଂଚନ୍ତି ସେଇ ଗାଆଁରେ ଏବଂ ଅଏଁଠାର ସେଇ ପିଣ୍ଡାରେ ହିଁ ବ୍ୟାଗରୁ ଚାଦରଟିଏ

କାଢ଼ି ଘୋଡ଼ିହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଭାବରେ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟର ଆରମ୍ଭରେ କସ୍ତୁରୀ ଦେଖିଛି ଯେ ସେମାନଙ୍କର ପିଣ୍ଡାରେ କେହିଜଣେ ଶୋଇଛି । କସ୍ତୁରୀ, ସେଥିପାଇଁ ଅସୀମକୁ ବିରକ୍ତ ହେଲେ ହେଁ ଅସୀମ କିନ୍ତୁ ବେଶ୍ ଅନୁରାଗ ଜଡ଼ିତ ସଂବାଦ ପରିବେଷଣ କରି କଥାହେବା ବେଶ୍ ମନୋରଞ୍ଜନଧର୍ମୀ । ତା'ପରେ ସେଠି ଆସି ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି ମହରଗୁ ଓ ଅଏଁଠା । କସ୍ତୁରୀ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭିଯୋଗ କରିଛି ଯେ ଅଜଣା, ଅଶୁଣା କେହି ଜଣେ ଘରେ ପଶି ଆସିଚି;ଯାହାର କି ଲାଜ ସରମ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ସେଠାରେ ଅସୀମ ମୁଁ ଚୋର ତସ୍କର ନୁହେଁ ତୁମ ଭଳିଆ ମଣିଷ ଜଣେ; ମୋତେ ମୁହଁଧୋଇବା ପାଇଁ ପାଣିଦିଅ ବୋଲି କହିବାରୁ ଅଏଁଠା: "ଆମେ ବଜ୍‌ନିଆ ଲୋକ୍" ବୋଲି କହି ତା'ର କୁଣ୍ଠାପ୍ରକାଶ କରିଛି । ମାତ୍ର ସେଠାରେ ଅସୀମ କହିଥିବା କଥାଟି ବେଶ୍ ଭାବଦ୍ୟୋତକ: "ଲୋକ୍ ତ ଲୋକ୍, ଫେର୍ ବଜନିଆ ଲୋକ୍ ଗୁଟେ କାଣା ?" (ପୃ-୨୨) ସାଷ୍ଟାମ ହେଲାପରେ ଅସୀମ ଓ ଅଏଁଠାର କଥୋପକଥନ ହୋଇଛି ଏବଂ ଅସୀମ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେବା ସହିତ ସେ ଯେ ଗାଁ, ଗହଳ, ସହର, ମଫସଲ ବୁଲିବୁଲି ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନଶୈଳୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଗବେଷଣା କରୁଛି ବୋଲି ତା'ର ସେଠାକୁ ଆସିବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଜଣାଇଛି । ଅସୀମର କଥା ଭିତରେ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ଦୁରବସ୍ଥା ଓ ସ୍ଥିତି ପରିବର୍ତ୍ତନର କଥା ଆସିବା ବେଳେ ଅଏଁଠା ତା'ର ଗ୍ରାମୀଣ ସଚେତନତାରୁ କହିଚି କେତେକ ବିଶେଷ ସାମାଜିକ ବିସଙ୍ଗତିର କଥା ଏବଂ ଉଭୟଙ୍କ ଭିତରେ ସାମାଜିକ ବୈସାମ୍ୟ ତଥା ଅସୀମ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟଧାରା ନେଇ ହୋଇଛି ବାର୍ତ୍ତାଳାପ :

"ଅଏଁଠା : ସତ୍ କଥା ତ...
ଯାର୍‌ନେ ଅଛେ ତାକେ ଖଏ ଢେଁକାରୀ,
ଆର୍ ଯାର୍‌ନେ ନାଇନ,
ତାର୍ ପେଟ୍‌ଟା ସବୁବେଳେ ଲକ୍ ଲକ୍ ।
ଅସୀମ : ପୂର୍ବପାଡି ଦିନୁଁଇ ସମାଜର ଦଲେ ଖଟ୍‌ବେ,
ଆଉ ଦଲେ ଖଟାବେ ।
ଇ ଦୁହିଦଲ୍‌କେ ନେଇକରି ତ ଯେତେ ଘିଁଚାଟନା । ଅଏଁଠା : ଇଟା ତ କରମର୍ ମାଗନି,
କିଏ କାଣା କର୍‌ବା ?
ଅସୀମ : କିଏ କହେଲା କରମର୍ ମାଗନି ?
ସମାଜ୍ ଥି ଇ ଯେନ୍ ପାତର୍ ଅଁତର,ଇ'ଯେନ୍ ଥିଲା-ନାଇଁ ଥିଲାର୍ ଭେଦ୍‌ଭାବ୍ ଅଛେ,
ମୁଇଁ ସେ ବିଷେଥି ଗବେଷଣା କରୁଛେଁ ।
ଇ' ବିଷେଥି ଅଧିକା ଜାନ୍‌ବାର୍ ଲାଗି ଚାହୁଁଛେ । ମୋର ଗବେଷଣାର ଉଦ୍ଦେଶ୍‌ଟା ହେଲା,ଆମର ଗାଁ-ଗହଳିଥି ପରାପାଟ୍‌କେ,
ଲୋକମାନକର୍ ଯେନ୍ ଗାନାବାଜ୍‌ନା,
ସଁଗୀତ ନାଟକ, ପାଲା ଛୁଁଚାର,
ଡାଲଖାଇ, ରସରକେଲୀ,
ସେ ସବୁ ବିଷେଥି,
ମୁଇ ଟିକ୍‌ନିକ୍ ଜାନ୍‌ବାର ଲାଗି, ତମର୍‌ମାନ୍‌କର୍ ନିକେ ଆଇଛେଁ ।" (ପୃ-୨୪-୨୬)

ଅସୀମର ଗବେଷଣାର ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ଅଏଁଠା ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ନବୁଝୁଥିଲେ ହେଁ ସେ ଜାଣିପାରୁଥିଲା; ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ହୁଏତ ଏହି ପାଠୁଆବାବୁ କ'ଣ ସବୁ ଚିନ୍ତା କରୁଛି । ଅଏଁଠା ସେଥିପାଇଁ କହୁଛି : "ଆମେ ସଭେ ବଜାନେବାଲାଢୋଲ-ନିସାନ, ତାସା-ଝଁଜ-ମୁହୁରୀ,ତୁମେ ଇ'ଥି କାଣା ପାଏବ ? ଆମେତ ଭାଇ କୁଆଁର ବେଙ୍ଗ୍ ଆମ୍‌କୁ ତମେ ସମୁଦର୍ କେ ନେଇ କରି କାଣା କରବ ?କେନ୍ ପୁଥିପାଁଜିଥି ଆମର ନାଁ ଗାଁ ଅଛେ ?କେନ୍ ଖେତ୍‌ର ଢେଲ୍ ଆମେ...ଆଉ ଆମର୍ ଫଟୁ, ଆମର୍ କଥା, ତମର୍ ବହିଥି ଲେଖିକରି, କାଣା ମିଲ୍‌ବା ତମ୍‌କୁ ? ଘଙ୍ଘ ବଡ଼େ ଝଁପରୁ ଗଛତଲେ ଥିଲେ, କିଛି ନାଇଁ ମିଲ୍‌ଲେ, ଛାଏଁତ ମିଲ୍‌ବା, ଆର୍ ଡୁଁଡ଼ା ଗଛତଲେ ରହେଲେ କାଣା ମିଲ୍‌ବା"(ପୃ-୨୫-୨୬) ।

ଅସୀମର ଯୁକ୍ତିଥିଲା ସମଗ୍ର ଲୋକଜୀବନ ହେଉଛି ତା'ର ଗବେଷଣାର ଆଧାର; ତା' ସହିତ ତା'ର ଆଂଚଳିକ ଲୋକଜୀବନ, ନାଚଗୀତ-ବାଦ୍ୟ ସବୁକିଛି । ଆଉ ତାକୁ ସେଥିପାଇଁ ବଡ଼ ବ୍ୟାପ୍ତ ଗଛର ଛାଇ ଲୋଡ଼ା ନୁହେଁ ବରଂ ଯେଉଁ ଗଛ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଆଉ ଶୁଷ୍କ ସେଇ ଗଛ ହିଁ ତା'ର କାମ୍ୟ : "ଯେନ୍ ଡୁଁଡ଼ା ଗଛର୍ ଛାଏ ନାଇନ୍, ମୁଇଁ ସେନ୍ତା ଗଛ୍ ଖୁଜୁଛେଁ/ଝଁପ୍‌ରୁ ଗଛଟି ମୋର୍ କାମ୍ ନାଏନ ।ମୁଇଁ ଯେନ୍ତା ଭୁଖା,/ଇ ସମାଜର୍ ମୋର ଲେଖେଁ ଭୁଖାମାନ୍‌କର୍,ଘଙ୍ଘ ସାଙ୍ଗେ ଗୁଟେ ହୋଇଯିବାର ଲାଗି ଚାହୁଁଛେ ! କାଣା କଲେ ଆମେ ସଭେ ଗୁଟେ ହେଇ ପାର୍‌ମା ? ସଭେ ଭାଗ୍‌ବଁଟା କରି ଚଲି ପାର୍‌ମା,ଜନ୍ କରନେ ଜହ ନାଇଁ ହବା, କି ଆଉ ଜନ୍ କରନେ କମ୍ ନାଇଁ ହବା ?" (ପୃ-୨୬-୨୭) ।

ଅସୀମ ନିଜକୁ ସେମାନଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଭଳି ସମାନ ସ୍ତରର ବୋଲି କହିବା ସହିତ ସେଇ 'ବିସମତା'କୁ 'ସମତା'ରେ ବଦଳେଇବାର ତା'ର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ହେବ ଏବଂ କିଭଳି ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ଏକ ହୋଇ ଏକ ଧନୀ-ଗରିବ ବିହୀନ ସମାଜରେ ଜିଇପାରିବା; ସେକଥାଟିକୁ ଦେଇଛି ଗୁରୁତ୍ୱ । ଯେଉଁଠି ସମକାଳର ମାକ୍ସୀୟ ଭାବନା ସହିତ ଦଳିତ ବିମର୍ଶ ଭଳି ଭାବନାକୁ ଅସୀମ ଦେଇ ପ୍ରତିଭାସିତ କରାଯାଇପାରେ । ଅସୀମ ସମାଜର ସେଇ ପଛୁଆ ବର୍ଗ ପାଇଁ ହିଁ ତା'ର ଗବେଷଣା ଅଟେ । ବୋଲି କହିବା ସହିତ ସେ ଯେ ସମାଜର ସେଇ 'ଭୁଖା' ବା ଭୋକିଲା ମଣିଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିଛି ଏବଂ ତାହା ହିଁ ତା'ର ଏଷଣା ଏବଂ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରମୁଖ ବିଷୟ ବୋଲି ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି ଅଏଁଠାକୁ ।

ଅସୀମ, ଅଏଁଠାର ଆଗ୍ରହରେ ତା'ର ଘରେ ହିଁ ରହିଛି ଏବଂ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ତଥ୍ୟସଂଗ୍ରହ କରିବା କଥା ଭାବିଛି । ସେହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟରେ ହିଁ ଦେଖିଛି କିପରି ଦୀନା ମହାଜନ ପାଖକୁ ସଉଦା ପାଇଁ ଯାଇଥିବା ଫୁଲକୁ ଦୀନା କିଛି ନଦେଇ କିଭଳି ଫେରାଇ ଦେଇଛି । କାରଣ ଆଗରୁ ଅନେକ ବାକୀ ରହିଛି ସେମାନଙ୍କର । ସେତେବେଳେ ଫୁଲକୁ ଗାଳିଦେଇ ଫେରେଇଥିବା ଦୀନା ମହାଜନ ପ୍ରତି ରୋଷ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସହିତ ଅଏଁଠା ତା'ର ପ୍ରିୟ ସଂପଦ 'ମହୁରି'କୁ ଚାହିଁଛି ବନ୍ଧକ ଦେଇ କିଛି ନେଇଆସିବ; କାରଣ ତା'ର ଘରେ ପାଠୁଆ ବାବୁ ଅଛି କୁଣିଆ ଭାବରେ । ବଜନିଆ ସେତେବେଳେ ତା'ର ପ୍ରିୟ ବାଜାକୁ ବନ୍ଧକ ରଖେ, ଯେତେବେଳେ ତା'ପାଖରେ ଆଉ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନଥାଏ । ଦୀନାକୁ ଅଏଁଠା କହିଛି : "ମୋରନେ ପଏସା ଥିଲେ, କାଁଜେ ମୋର୍ ମୁହୁରୀ ଦେତିଁ? ଜାନିଛୁ? ଇ ମୁହୁରୀ ମୋର୍ ସବ୍ ଆଏ ମୋର ମାଁ ଆଏଁ । ମୋର ବୁଆ ଆଏ ।/ମୋର ମହାପୁରୁ ଆଏ ।" (ପୃ-୩୧) । ଅଏଁଠା ପାଇଁ ତା'ର ମହୁରି ହେଉଛି ତା'ର ମା'-ବାପା-ଆଉ ଭଗବାନ୍! ତା'ର ଜୀବନ ଓ ଜୀବିକାର ସଂପଦ । ଅଏଁଠାର ଏ କଥା ଭିତରେ ବଜନିଆ ମଣିଷର ଆର୍ତ୍ତି ଆଉ ଆକୁତିକୁ ଅନୁଭବି ହେବ ବେଶ୍ ସ୍ୱର୍ଶକାତରତାର ସହିତ ।

"ବା'ରେ ମାହାପୁରୁ !ଇ' ମୁହୁରୀ ଯଦି ମାହାପୁରୁ ହେଇଥିତା ତମ୍ର ଶଳାକର୍ ଘରେ କାଏଁ ଡୁନ୍‌ଡୁନୀ ବୁଲୁଥିତା?" (ପୃ-୩୧) ଭଳି ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ଗାଳି ଦେଇଛି ଦୀନା! ଦୀନା ଥିଲା ସେ ଅଂଚଳର ଜଣେ ମାତ୍ର ଆଶା ଭରସା ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କର; କିନ୍ତୁ ଅଭାବ ଓ ଦୁରବସ୍ଥା ବିଜଡ଼ିତ ଗାଁରେ 'ଭୋକ' ଥିଲା ସୀମାହୀନ! ଯେଉଁଠି 'ଭୋକ'; ଯେଉଁଠି 'ଅଭାବ' ; ସେଇଠାରେ ହିଁ ଥାଆନ୍ତି ଦୀନା ଭଳି ମହାଜନ; ଯେଉଁମାନେ ଯେତେ ସହାୟ ହୁଅନ୍ତି; ତା' ଠାରୁ ଅଧିକ ଶୋଷୀ ନିଅନ୍ତି ସାଧାରଣ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ । ଗରିବ ଆଉ ସାହୁକାର ମହାଜନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ସବୁଠି ହିଁ ସମାନ!

ଏକ ଅନାବିଳ ସରଳତା ଭିତରେ କସ୍ତୁରୀ ଆଉ ଅସୀମ ଭିତରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ଆତ୍ମୀୟ ଭାବ ଆଉ ଅନ୍ତଃ ସଲୀଳା ଫଲ୍‌ଗୁ ଭଳି ବେଶ୍ ଛଳଛଳ ହୋଇଛି ସମଗ୍ର 'ଭୁଖା' ନାଟକରେ । ଏହି ଦୃଶ୍ୟରେ ସଂଯୋଜିତ ଗୀତ : "ତୁଇ ମୋର୍ ଛେଚ୍‌ରୀ ଘରର୍ ରାଏସ୍ ସର୍‌ସର୍ ଘି' ସର୍‌ବର୍ ଅରସା..." ଭିତରେ ଅସୀମ ଓ କସ୍ତୁରୀର ମୁକୁଳିତ ଭଲପାଇବା ବେଶ୍ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ । ଗୀତରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ 'ରାଶିଭରା ଘିଅବୋଳା ଆରିସା' ବା 'ରାତିର ସ୍ୱପ୍ନରେ ନିଦଭରା ଗରା ଆଉ ଆଖିର ତରା' ଭଳି ପ୍ରେମିଳ ସିକ୍ତ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ଅସୀମ ଓ କସ୍ତୁରୀର ଭାବ ଦିଆନିଆ ପାହାଡ଼ୀ ଝରଣା ଭଳି ବେଶ୍ ଛଳଛଳ!

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟରେ ବଜନିଆମାନଙ୍କର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଓ ଭୋକର ଆର୍ତ୍ତି ଅଧିକ ହୃଦ୍ୟ । ଆଗକୁ ଆସିବାକୁ ଥିବା ପୁଷ୍‌ପୁନି (ପୌଷପୂର୍ଣ୍ଣମା) ପାଇଁ ଲୋକମାନଙ୍କର ଆଗ ଭଳି ସରାଗ ଦେଖାଦେଇନି; କାରଣ ବର୍ଷା ହୋଇନଥିବାରୁ ଚାଷବାସର ମାନ୍ଦାଅବସ୍ଥା; ଉପାର୍ଜନ ନଥିବାରୁ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପର୍ବ ପାଳିବାର ମାନସିକତାରେ ଆସିଛି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ । ଅଏଁଠା ଆଉ କସ୍ତୁରୀର କଥୋପକଥନରେ ସେସବୁ ବେଶ୍ ହୃଦ୍ୟ । ଅଏଁଠାର ସଂଳାପ : "ଇ' ବଛର କାଏଁ ପୁଷ୍‌ପୁନି ଲୋ? ଦେଖୁଛୁତ ଲୁକେ ମେରହି ନାଇଁଗାଡ଼ି, ଖେତ ଗୁଟାମୁଟା ଜଳିଗଲାନ । ପନ୍ଦର ଦିନୁ ଲୁକେ ଉଷତ୍‌ଥି ଫାଟି ପଡୁଥିଲେ/ ବଛରଟାକର ତିହାର୍.. ଖଳାଥୁ ଲଛମି ଘର୍‌କେ ଯିବେ । ରଜାମାନଙ୍କର୍ ଅଭିଷେକ ହେଉଥିଲା ବଲି, ମୋର ଅଜା କହୁଥିଲା ।"(ପୃ-୪୦-୪୧) । ବର୍ଷାର ଅଭାବ, କୃଷିର ହାନି; କେବଳ ଅଭାବ ନୁହେଁ, ବଜନିଆମାନଙ୍କର ବୃତ୍ତି ଉପରେ ବି ଆଣିଥିଲା ପ୍ରଭାବ । ପୌଷପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ହଟଚମଟ ବି ଆଉ ନଥିଲା; ଖଳାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଧାନ) ଘରକୁ ନଗଲେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର କି ଯାନିଯାତରା! ଆଗରୁ ପୌଷପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ରାଜାମାନଙ୍କର ଅଭିଷେକ ହେଉଥିଲା; ପ୍ରଜାମାନେ ଧାନ, ବିରି, କୋଳଥ, ରାଶି ଆଦି ରାଜାଙ୍କୁ ଭେଟିଦେଉଥିଲେ; ରାଜା ବି ମାଂସ-ଭାତର ଭୋଜି ଦେଉଥିଲେ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ । ପୌଷପୂର୍ଣ୍ଣିମାର 'ଛେର୍‌ଛେରା' ମାଗୁଥିଲେ ସାଧାରଣ ଲୋକେ; ସେସବୁ ବିସ୍ୱାଦ ଆଣିଦେଇଥିଲା ଅଭାବ, ଭୋକ ଆଉ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ! କସ୍ତୁରୀର ଇଚ୍ଛାଟିଏ ନୂଆ ଲୁଗାପାଇଁ ଥିଲେ ହେଁ ସେସବୁ ହୋଇଥିଲା ସାତ ସପନ! ବଜନିଆମାନେ ଯାହା ଯେମିତି ପରବ ପାଳିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଆଉ ବୃତ୍ତିର ସଂପଦ ବାଜାମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧାପକାଇ ପର୍ବପାଳିବାର ଇଚ୍ଛା କଲେ ସିନା; ପୌଷପୂର୍ଣ୍ଣମାରେ ବାଜା କିଭଳି ବାଜିବ; ତାହା ହୋଇଗଲା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପୁଷ୍‌ପୁନିର ବିସ୍ୱାଦର କଥା! ମହର୍‌ଗୁ ଅର୍ଥାଭାବରେ ଢୋଲ ବନ୍ଧାଦେବା କଥା ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲା ଅଏଁଠାକୁ । ଅଏଁଠା ଭିତରେ ସେତେବେଳେକୁ ତା'ର ପୁରୁଣା ଯକ୍ଷ୍ମା ରୋଗ ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲା; ଡାକ୍ତର ବାବୁ ତାକୁ ଆଗରୁ ଅନେକ ଥର ସଚେତନ କରିସାରିଥିଲେ । କସ୍ତୁରୀ ବି ଯେତେ ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ଜଗିଲେ ମଧ୍ୟ ବିଡ଼ି ଆଉ ମଦରୁ ମୁକୁଳି ପାରୁନଥିଲା ଅଏଁଠା; ଅନ୍ୟପଟେ ଅଭାବ ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟତା ଭିତରେ ଭଲ ପଥି କିମ୍ବା ଖାଦ୍ୟର ଅଭାବ ଥିଲା ସେମାନଙ୍କର ନିତିଦିନିଆ କଥା । ତା' ଉପରେ ମୁହୁରୀ ପ୍ରତି ତା'ର ଚିର ଆସକ୍ତି; କ୍ରମଶଃ ରୋଗ ଦୁର୍ବଳ ଓ ମଳିନ କରିବା ସହିତ ଭିତରୁ ଭିତରୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଥିଲା ଅଏଁଠାକୁ । ଏହି ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟରେ ହିଁ ଅଏଁଠା ତା'ର ଭଉଣୀ କସ୍ତୁରୀକୁ ପଚାରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା ସହରୀ ବାବୁ ଅସୀମ ବିଷୟରେ । ସେହି ସମୟରେ ହିଁ ଅସୀମର ଆଗମନ ଏବଂ ଅଏଁଠା ଓ ଅସୀମ ଭିତରେ ହୋଇଛି କଥୋପକଥନ । ଯେଉଁଠି ଅସୀମ ତା'ର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରିଦେଇଥିବା କଥା କହିବା ସହିତ ତା'ର ଥିସିସ୍‌କୁ ଶୀଘ୍ର ସେ ସରକାରଙ୍କ ପାଖରେ ଜମା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି କହିଛି । ଏପରିକି ଏ କାର୍ଯ୍ୟର ପରିସମାପ୍ତିପରେ

ତାକୁ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଭଲ ଚାକିରିଖଣ୍ଡେ ମିଳିଯିବ ବୋଲି ତା'ର ଆଶାକୁ ଜାହିର୍ କରିଛି ଅଏଁଠା ପାଖରେ । ଅଏଁଠାକୁ ଅସୀମ ଚାକିରି ପାଇଲେ ସେ ପୁଣି ଫେରି ଆସିବ ବୋଲି କହିବାରୁ; ଅଏଁଠା : "ମୋର ଯା' ହଉକି ତା' ହଉ, ତମେ କସ୍ତୁରୀକେ ଆପ୍‌ନାର କଲେ, ମୁଇଁ ବଡେ ବୋଝଥୁ ପାର୍ ହେଇଯିବି ଭାଇ..." (ପୃ-୪୬) ବୋଲି କରିଛି ସସ୍ନେହ ବିନତି । କସ୍ତୁରୀକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଅସୀମ ଆଗରେ ଅଏଁଠା ତା'ର ମନକଥା କହିବା ସହିତ ଅସୀମ ଯେ ଉଚ୍ଚଜାତିର ଏବଂ ପାଠୁଆ ପିଲା; ସେ ଯେ ଏଭଳି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ କିଭଳି ନେଉଛି କଥାରେ ଅସମୀର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲା ଅଧିକ ସ୍ୱୀକୃତିମୂଳକ ଆଉ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିପୂର୍ଣ୍ଣ : " ହେନ୍ତା କଥା ନୁହଁ ଦାଦା, ମୋର କଥା କାଣା କହିମି ? ମୁଇଁ ଭି ଗରିବ ଘରର୍ ପିଲାଟେ । ପିଲାଦିନୁ ବାପ୍‌ମାଁକେ ଦେଖି ନାଇଁ କି ଜାନି ନାଇଁ- ମୋର ହେନ୍ତା ଜାଏତ୍ ଫାଏତ୍ କିଛି ନାଇଁନ ଭାଇ, ମୁଇଁ ଜାନ୍‌ସିଁ ମୁନୁଷ୍...ମୁନୁଷ୍ ହିଁ ସବୁ..ମୁନୁଷ୍ ମୋର ଜାଏତ୍,ମୁନୁଷ୍ ମୋର ମା' ବାପ୍...ମୁନୁଷ୍ ମୋର ସବୁକିଛି । ମୁଇଁ ଚାରି ଦିଗ୍‌କେ ସାକ୍ଷୀ ରଖିକରି କହୁଛେଁ, କସ୍ତୁରୀ ଆର୍ ମର୍ ଭିତ୍‌ରେ କିଛି ଫରକ୍ ନାଇଁନ..ମୁଇଁ, ମୁଇଁ ତା'କେ ବିହାହେମି ମୁହୁରିଆ ଦଦା, ମୁଇଁ ତାକେ ବିହାହେମି" (ପୃ-୪୮-୪୯) ।

ଅସୀମ ଆବାଲ୍ୟ ଅନାଥ; ତାପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ଉଚ୍ଚରେ ହେଉଛି ମଣିଷ ଏବଂ ମଣିଷଜାତି ହିଁ ହେଉଛି ତା'ର ଜାତି ! ଏକଥା ଭିତରେ ଅସୀମର 'ପ୍ରଗତିଶୀଳ' ଭାବନା ଓ 'ସମଦୃଷ୍ଟି'ର ଚେତନା ବେଶ୍ ଭାବିତ କଲାଭଳି । ସେଇ ନ୍ୟାୟରେ ସେ ମାନେ ନାହିଁ; ଜାତି-ଧର୍ମ-ବର୍ଣ୍ଣର ବିସଙ୍ଗତି ଆଉ ଅନୁରାଗ ରଖିଥିବା କସ୍ତୁରୀକୁ ସେ ବାହା ହେବାପାଇଁ ଅଏଁଠାକୁ ଦେଇଛି ନିର୍ଭୟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି !

ଏହି ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟରେ ହିଁ ଅଏଁଠାର ପାଟିରୁ ବାହାରିଛି ରକ୍ତଧାରା ଏବଂ ଅସୀମ ଏହା ଯେ ଯକ୍ଷ୍ମା (ଟି.ବି) ବୋଲି ସୂଚେଇବା ସହିତ ତା'ର ଉପଯୁକ୍ତ ଚିକିତ୍ସା କରାଯାଇପାରିବ ବୋଲି କହିଛି । ଅସୀମର ଯିବା କଥାରେ ଭାଙ୍ଗିପଡିଛି କସ୍ତୁରୀ ଏବଂ ସେ ଯେ ଅସୀମ ବ୍ୟତୀତ କ୍ଷଣେହେଲେ ରହିପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସୂଚାଇଛି ତା'ର ଭଲପାଇବାର ଗଭୀରତାକୁ । ଗୋଟିଏ ପଟେ ଅଏଁଠାର ରୋଗର ବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ଅନ୍ୟପଟେ ଅସୀମର ସହରକୁ ଯିବାକଥାରେ କସ୍ତୁରୀ ନିଜକୁ ଏକାକୀ ମଣି ଭାଙ୍ଗି ପଡୁଥିବା ବେଳେ ଅସୀମ ଦେଇଛି ଗଭୀର ପ୍ରତ୍ୟୟ ! ଆଗକୁ ଆସୁଥିବା ପୌଷପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଅଟକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଅସୀମକୁ । ମହର୍‌ଗୁ ମଧ୍ୟ ଅସୀମ ପ୍ରତି ଜଣାଇଛି ସେମାନଙ୍କର କୃତଜ୍ଞତା : "ତମେ ଆମର୍ ଆଏଁଖ ଖୁଲିଦେଲ, ଛେଲିଆ ଡୁମ୍‌ରିର ଦର୍‌ଗଡ଼ୋ ମାକର୍ଲା ପଥର ଲେଖେଁ ଆମେ ପଡ଼ିଥିଲୁ ।"(ପୃ-୫୬)

ସେହି ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟରେ ଅସୀମ, ମହର୍‌ଗୁ ଆଗରେ କହିଛି; ମୁଁ ତୁମାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ହିଁ ଗାଆଁକୁ ଆସିଥିଲି । ମୋର ଗବେଷଣା ହେଉଛି ମୋର ସାଧନା; ମୋର ସବୁ ଚେଷ୍ଟା ତୁମମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ତୁମମାନଙ୍କର ନାଚ-ଗୀତ-ଢୋଲ-ନିସାନ ମୋ ପାଇଁ ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ । ତମମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ଲଢିବା ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେହି କିଛି କରିନାହାନ୍ତି । ହେଲେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଭଳି କ୍ରୁଶବିଦ୍ଧ ହେବା ଏତେ ସହଜ ନୁହେଁ; ମୋତେ ସମସ୍ତେ ବିଶ୍ୱାସକର ମୁଁ ନିଜକୁ ପଛେ ହଜେଇ ଦେବି; ମୋ ଜୀବନକୁ ପଛେ ମୁଛିଦେବି କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋର ଚେଷ୍ଟା ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ । ମୋତେ ପାପୀ କହି ପଛେ ଫାଶୀଖୁଣ୍ଟରେ ଝୁଲେଇ ନିଅନ୍ତୁ; କିନ୍ତୁ ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଁ ସମାଜରେ ମଣିଷ ଭଳି ବଞ୍ଚିବାର ଅଧିକାର ଆଉ ସମ୍ମାନ ଆଣିଦେବି; ମୋତେ ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଲୋଡ଼ା: "ମତେ ପଛେ ପାପୀ ବଲିକରି ସଜା ଦେଉନ୍, ମୋତେ ଫାଁଶୀଖୁଟାଁଥି ଝୁଲେଇ ଦେଉନ୍- ହେଲେ ତମ୍‌କୁ ମୁଇଁ ଇ' ସମାଜଥି, ମୁନୁଷ୍ ଲେଖେଁ ମୁନୁଷ୍ କରି ଥୁଇମି ।" (ପୃ-୫୭)

ଅସୀମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭେଟି ମେଲାଣି ମାଗିଛି ଏବଂ ଅଏଁଠାର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଉଥିବ ବୋଲି ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହି ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଫେରି ଆସିବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ବାହୁଡ଼ିଯାଇଛି ସେଇ ଦୃଶ୍ୟରେ । ଅସୀମ ଯିବାପରେ ମନଦୁଃଖର ବିଷାଦିତ ପରିବେଶକୁ ସରସ କରିବା ପାଇଁ ମହର୍‌ଗୁ ନିଜ ନିଜ ବାଜା ଆଣ ବଜାଇବା ବୋଲି କହିଛି ଏବଂ ସମସ୍ତେ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଛନ୍ତି ଏକ ବାଦ୍ୟ-ଗୀତର ପରିବେଶ ।

ଅଏଁଠା ବଜାଇବା ନିମନ୍ତେ ମହୁରୀ ଆଣିବା ଭିତରେ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି ଦୀନା ମହାଜନ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତା'ର ପ୍ରକୋପ ଦେଖାଇ ଗାଳି ଦେଇଛି । ସମସ୍ତେ ତା'ର ଧାର କରଜ ଫେରାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି କହିଛି । ସେଠାରେ ଅଏଁଠା, ମହାଜନକୁ ଦାଦା ସମ୍ବୋଧନ କରି କହିଛି; ଆମ ପାଖରେ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ; ଯାହା ଅଛି ଆମର ଶେଷ ସଂପଦ ଆମର ଢୋଲ/ନିସାନ୍ ସବୁ ନେଇଯାଆ ବୋଲି କହିବା ସହିତ ତୋ ପାଇଁ ଆମେ କ'ଣ ନକରିଛୁ ବୋଲି କହିଛି । ତୋର ବାହାଘରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତୋର ଗୋତି ଆମେ ଖଟିଛୁ । ଖଳାରେ ଧାନ ମଡ଼େଇଛୁ । ତୋର ଘରେ କାମକରି କରି ମୋର ବାପା ତ କୁଜା ହୋଇଯାଇଥିଲା । ମୋର ବାପା-ମା'-ସ୍ତ୍ରୀ ସମସ୍ତେ ତ କାମ କରି କରି ଚାଲିଗଲେ ଆରପାରିକୁ । କେବଳ ତା'ର କଥା ନୁହେଁ ସାରାଟା ଗାଆଁ ସେଇ କାମ କରିଛନ୍ତି ବଞ୍ଚିବାପାଇଁ । ଏବେ ଯଦି ଆମପାଖରେ କିଛି ନାହିଁ; ତେବେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏ ଗାଆଁକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଉଛୁ । କାରଣ 'ଜୀବନ' ଆଉ 'ଜୀବିକା' କିଛି ଆଉ ନାହିଁ ଦୀନା ମହାଜନ !

ଅଏଁଠାର କଥା ସହ ସମସ୍ତେ ଥିଲେ ଏକମତ । କାରଣ କାହାପାଖରେ ଆଉ କିଛି ନଥିଲା; ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଲ୍‌ଦୁଲିର ସାଜସରଞ୍ଜାମକୁ ଦୀନା ଆଗରେ ଥୋଇଦେଇ ସମସ୍ତେ ନୂଆ

ଏକ ଜୀବନର ସନ୍ଧାନରେ ବାହାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଅର୍ଥାଭାବ, ରୋଗ, କ୍ଷୁଧା ଆଉ ତା'ର ମାନସିକ ତାଡ଼ନା ଭାଙ୍ଗିଦିଏ ମଣିଷର ସମଗ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ !

ଦୀନାକୁ ତା'ର ଘରଦ୍ୱାର ସବୁ ଦେଇ ଅଏଁଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲା ଝିଅ ଫୁଲକୁ ଆଉ ଭଉଣୀ କସ୍ତୁରୀକୁ ଧରି ବାହାରିଯିବାପାଇଁ । ଏତେବଡ଼ ରାଜ୍ୟ କେଉଁଠି ହେଲେ ତ ମିଳିଯିବ ରାହା; ଏହାଥିଲା ଅଏଁଠାର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ! ଏ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ କିନ୍ତୁ ସମଗ୍ର ବଜ୍‌ନିଆମାନଙ୍କର ନିଶବ୍ଦରେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଥିଲା ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଓ ବଳକା ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ ! କ୍ରମଶଃ ମନେ ହେଉଥିଲା ଅପସରି ଯାଉଛି ଜୀବନ ଆଉ ସାଂସ୍କୃତିକ ଧରୋହର !

ଏଭଳି ଏକ ବାତାବରଣ ଭିତରେ ଦୀନା ଭିତରେ ଦେଖାଦେଇଛି ଅଦ୍‌ଭୁତ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ : "ମହରଗୁ, ଧର, ତ୍ର ଢୋଲ ଧର; ଉଠ ନିଅ-ତୁମର୍ ସାଜମାନ ନିଅ- ବଜ, ବଜ ପାରେ/ଅଏଁଠା ଦାଦା କାଣା ଆର୍ ମୁହୁଁ ଉରନ୍‌ଉଛ, ଉଠା ମୁହୁରୀ ଫୁଁକ୍ ଘିଁଚିକରି ହଏବୋ ଏତେ ଦିନ୍ ହେଲା, ତୁମେ ତମର ଦୀନା ମହାଜନକେ ନିହେ ଚିହ୍ନ- ମୁଇଁ ନିମକ୍ ହାରାମ୍ ନୁହେଁରେ, ତୁମ୍‌କୁ ନିକ୍ରେଇ ଦେମି ବଏଲିଯେ ସତେ ନିକ୍ରେଇ ଦେମିବଜରେ ଶଲେ ।"(ପୃ-୬୭-୬୮)

ଦୀନା ମହାଜନ ଜାଣିଥିଲା ଯେ ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ତା'ର କିଛି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ କାଳେ ନରମ ପଡ଼ିଗଲେ ତା'ର ଟଙ୍କା ବୁଡ଼ିଯିବ ଏହାଥିଲା ଭାବନାର ମୂଳରେ । ନାଟକର ଏ ଦୃଶ୍ୟରେ ସମସ୍ତେ ବାଜାବଜେଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ପୁଷପୁନି ପାଇଁ ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦୀନା ମହାଜନ କରିବ ବୋଲି କହିବା ପରେ ଆନନ୍ଦ ଓ ହସଖୁସିର ଏକ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ।

ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ ନାଟକର ଅନ୍ତିମ ଦୃଶ୍ୟ ଅଟେ । ଏହି ଦୃଶ୍ୟରେ ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦମନରେ ପୌଷପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପାଳନ କରୁଛନ୍ତି ନାଚ-ଗୀତର ଆସର ସହିତ । ଯେଉଁଠି ହାଡୁ, ଅଏଁଠା ଖୁବ୍ ଗୀତ ଗାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଦିନ ଅଏଁଠା ଖୁବ୍ ବେଶୀ ମଦ ପିଇଛି ଏବଂ ଗୀତ ଗାଇ ମହୁରୀ ବି ବଜେଇଛି ଆନନ୍ଦରେ । କସ୍ତୁରୀ ଅଏଁଠାକୁ ପିଇବା ନେଇ ଗାଳି ଦେବାରୁ ଅଏଁଠା ଠୋ ଠୋ ଦୁଇ ଚଟକଣା ମାରିଚି କସ୍ତୁରୀକୁ ଏବଂ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ମଧ୍ୟ କରିଛି ଯେ, ସେ ତା'ର ଗେହ୍ଲା ଭଉଣୀକୁ ହାତ ଉଠାଇଲା । ଏଭଳି ସମୟରେ ଅଏଁଠାର ପାଟିରୁ ରକ୍ତ ବାହାରିଚି ଏବଂ ସେ ରକ୍ତ ବାହାରିବା ବନ୍ଦ ହୋଇନାହିଁ ।

ଏହି ଦୃଶ୍ୟରେ ଦୀନା ମହାଜନ ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ ଧରି ଆସି ପହଂଚିଛି ଏବଂ ବାଠୁଆ ବାବୁ (ଅସୀମ) ଚିଠି ଦେଇଥିବା କଥା କହିବା ସହିତ ସେ ଯେ ସମସ୍ତ କାଗଜ ପତ୍ର ସରକାରଙ୍କୁ ଦେଇଛନ୍ତି; ସରକାର ସେଥି ନେଇ ବିଚାର କରିବେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିଛି । ଏପରିକି ସେ ଆଜି ହିଁ ଆସି ଗାଆଁରେ ପହଞ୍ଚିବାର ଖବର ମଧ୍ୟ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇଛି । ସମସ୍ତେ ଏ ଖବର ଶୁଣି ଖୁସି ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବରେ ଅସୀମଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇବା କଥା ବିଚାର କରିଛନ୍ତି । ହାଡୁ ଯାଇଛି ଅଏଁଠା ଓ କସ୍ତୁରୀକୁ ଏହି ଖବର ଦେବାପାଇଁ ।

କସ୍ତୁରୀ ସହିତ ଗାଆଁ ଭିତରୁ ସେଦିନ ଅଏଁଠା ଆସି ତା'ର ମୁହୁରୀଟିକୁ ଧରି ଲମ୍ୱେଇଦେଲା ତା'ର ସୁର ! କସ୍ତୁରୀ ଏତେ ଜୋର୍‌ରେ ନବଜାଇବା ପାଇଁ କହିଲେବି ସେ ଶୁଣିନଥିଲା । ଅଏଁଠାର ବକ୍ତବ୍ୟ : "ଇ ମୁହୁରୀ ଫୁଁକି ଫୁଁକିତ, ଜୀବନଟାକେ ବିତେଇ ଦେଲିନ ନୁନୀ- ତୁଇ ଭାବୁଛୁ ମୁଇଁ ମୁହୁରୀ ଫୁଁକି ଫୁଁକି ଇ ଛାତି ଜାକର୍ ପୁଡ଼ି ଦେଇଛେଁ ତୁଇ ମୋର ମନ୍ ଗହୀରର୍ କଥା କାଣା ବୁଝିପାର୍‌ବୁ ଲୋ ନୁନୀ- ? ମୁଇଁ ତମର୍ ମାନ୍‌କର ଲାଗି କିଛି ନାଇଁ କରି ପାର୍‌ଲି । ଫୁଲରମାଁ ବିଚାରୀ, ଦିନେ ସୁଖଭୋଗ ନାଇ କରିପାର୍‌ଲା ଗଜାବଏସେ ଆଏଁଖ୍ ମୁଜି, ମୋତେ ନିଶାଖା କରି ଛାଡ଼ିଗଲା-ତତେବି ତ କେବେ ସୁଖ୍ ଦେଇ ନାଇଁ ପାର୍‌ଲି, ।" (ପୃ-୮୨-୮୩) ଥିଲା ବେଶ୍ ପ୍ରାଣକୁ ଦୋହଲାଇଦେଲା ଭଳି; ଯେଉଁଠି ସେ କାହାପାଇଁ କିଛି ନକରିପାରିବାର ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଥିଲା ପିଷ୍ଟ ! ଅଏଁଠାର : "ଇ ଶଲା ମହାପୁରୁ ବି ବଡ଼େ ବଦ୍‌ମାସ୍ ଆଏ" ଭଳି ସଂଳାପରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅକୃପାକୁ ନିନ୍ଦିବା ଭିତରେ ଅନ୍ତହୀନ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ବେଶ୍ କୋହଭରା । ଏଭଳି ସମୟରେ ଅଏଁଠା, ହାଡୁଠାରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଛି ଯେ ତା'ର ପାଠୁଆ ସହରୀ ବାବୁ ଆଜି ଆସି ପହଞ୍ଚିବେ ! "କସ୍ତୁରୀର କପାଲ୍‌ଟା ଖୁଲିଗଲାରେ...ଆମର ଗାଆଁକେ ରାମଚନ୍ଦର ଆଉଚନ" ଭଳି ଅଏଁଠାର ଆନ୍ତରିକଉଲ୍ଲାସ ବିସ୍ମରିଦେଇଥିଲା ତା'ର ଅସୁସ୍ଥ ଶରୀରର କଥା । ଆଉ କସ୍ତୁରୀକୁ ବି କହିଛି ସେ ଆଜି ମୁହୁରୀ ବଜେଇବାରୁ ତାକୁ ମନା କରିବନି; କାରଣ ପାଠୁଆ ବାବୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ମହରଗୁ-ହାଡୁ-ପଲଟୁ-ହୁରଷୀ-ଅଏଁଠା ସମସ୍ତେ ମାତି ଯାଇଛନ୍ତି ନାଚ-ଗୀତ-ବାଦ୍ୟରେ । ହାଡୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଛି ବଉଳ ଗୀତ; ହୁରଷୀ ଗାଇଛି ରସର୍‌କେଲୀ; ମହରଗୁ ଆଉ ଅଏଁଠା ବି ରାହା ଧରିଛନ୍ତି ଅଂଚଳର ଲୋକଗୀତ । ସେହିଭଳି ସମୟରେ ପୁଣି ଆସି ଦୀନା ମହାଜନ ଖବର ଦେଇଛି ଯେ ପାଠୁଆ ବାବୁଙ୍କୁ ପୋଲିସ୍ ବାନ୍ଧି ନେଇଛି । ସେ ଲେଖିଥିବା କଥା ଯାଇଛି ସରକାରଙ୍କ ବିରୋଧରେ; ସତକଥା ଲେଖିଥିବାରୁ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ସହ୍ୟ କରିନପାରି ଜେଲ୍‌ରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେଇଛନ୍ତି । ଦୀନା ଘଟଣାଟିକୁ ବିସ୍ତାରରେ କହିବା ସହିତ : "ସତ୍‌କଥା କହିବାର୍‌ଥି ଯଦି ଜେଲ୍ ଯିବେ ? ଯାଉନ୍ । ଆମେ, ଆମେ ଭି ସଭେ ତାଁକର ସଂଗେ ଜେଲ୍ ଯିମା, କେତେ ଲୁକ୍‌କୁ ସେ ଜେଲ୍‌ଘରେ ଢୁକାଉ, ଢୁକ୍‌ଭା ।"(ପୃ-୯୦) ଏକ ସାମୂହିକ ଗଣସ୍ୱର ଏକତ୍ରିତ ହେଉଥିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିହେବ ନାଟକରେ ଏହି ଦୃଶ୍ୟରେ । ଯଦି ସାଧାରଣ ମଣିଷର ଦୁରବସ୍ଥା ଓ ଆର୍ତ୍ତକଥା ଉଲ୍ଲେଖ କଲେ ମଣିଷକୁ ଜେଲ୍‌ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବାକୁ ହେଉଛି; ତା'ହେଲେ ସେଭଳି ମଣିଷ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଜେଲ ଯିବାପାଇଁ ମନୋବାଞ୍ଛାର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ ଏକ ସୁପ୍ତ ବିଦ୍ରୋହ

କ୍ରମଶଃ ଅଗ୍ନିର ସଂଯୋଗର ଅଭାବ ରହିଥିବା ଭଳି ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆସିଥାଏ ସଂଳାପ ସମୂହରେ ।

ଦୀନାର ଏ ଖବର ଦୋହଲାଇ ଦେଇଥିଲା ଅଏଁଠାର ସରଳ ଅଥଚ ଅସୁସ୍ଥ ହୃଦୟକୁ । ପାଟି ଦେଇ ବହି ଚାଲିଲା ରକ୍ତର ସୂଅ ! ପାଣି ଦେଉଦେଉ ପାଣି ପାଟିକୁ ଗଲାକି ନାହିଁ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଗଲା ଅଏଁଠାର । ସମସ୍ତେ ହୋଇଗଲେ ସ୍ତବ୍ଧ ! କସ୍ତୁରୀ-ଫୁଲ କାନ୍ଦୁଥିଲେ ରଡ଼ିରଡ଼ି ! ଦୀନା କହୁଥିଲା : "କସ୍ତୁରୀ ନନୀ, ପାଠୁଆବାବୁ ଜରୁର୍ ଆଏବା, ଆଏଜ୍ ସିନା ସେ ଜେଲ୍ ଭିତ୍‌ରେ ଅଛେ, କେଭେତ ହେଲେ ସରକାର ତାକେ ଛାଡ଼୍‌ବା - ପାଠୁଆବାବୁ ତତେ କେଭେ ଭୁଲି ନାଇଁପାରେ, ସେ ଜରୁର୍ ଆଏବା,-ତୋର ବେଁକେ ଫୁଲମାଲ୍ ଦେଇକରି, ତତେ ନିଜର୍ କରିନେବା... ।"(ପୃ-୯୩)

'ଭୁଖା' ନାଟକରେ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ସବୁଠାରୁ ଟ୍ରାଜେଡ଼ିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ଅଏଁଠାର ମୃତ୍ୟୁ ହେଉଚି ଅଭାବ, ଭୋକର କାରୁଣ୍ୟ; ଦାରିଦ୍ର୍ୟତା ରୋଗ ସହିତ ଅପୂରଣୀୟ ଅନେକ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଅପସୃୟମାଣ ସାଂସ୍କୃତିକ ଗରିମାର ମୃତ୍ୟୁର ଏକ ପ୍ରତୀକ ! ପାଠୁଆ ବାବୁର ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱପ୍ନ ଏବଂ ସଂଘର୍ଷର ଅମୀମାଂସିତ ପରିଣତି ସହିତ ଅଏଁଠାର 'ରୋଗ' ଓ 'ଭୋକ'ର ଅକାଳର ମୃତ୍ୟୁର ଛବି ବେଶ୍ ହତାଶା-ସୃଷ୍ଟିକାରୀ । ସେହି ଦୃଶ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମବାସୀ ଏବଂ ବଜ୍‌ନିଆମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଏଁଠାର କୋକେଇ ସଜେଇବାର ଛବି ଏବଂ ତା'ର ଲୌକିକ କର୍ମର ବାସ୍ତବ ଛବି ସହ ସଂଯୋଜିତ ଗୀତ : "ପାନିଥି ପତର କୁହୁକି ନାଇଁ କୁହୁ/କୁହିଯାଏ ଲୋ ପାନି- ତୋର୍ କାଏଁ ଗୁନା, ଆରେ ମୋର୍ ସୁନା/ହୁରୁଦ ହେଉଛେ ହାନି ।" (ପୃ-୯୪) ବେଶ୍ କାରୁଣ୍ୟରେ ଭରପୂର ଓ ଭାରୀ !

"ପାଣିରେ ପଥରଟା ପଚୁ କି ନ ପଚୁ; ପାଣିଟା କିନ୍ତୁ ପଚିଯାଏ" 'ଜୀବନ' ପ୍ରତି ଅଭିପ୍ରେତ ଦାର୍ଶନିକତା ସଂପନ୍ନ ଏହି ଗୀତଟିକୁ ସମଗ୍ର 'ଭୁଖା' ନାଟକର ପ୍ରାଣ ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯାଇପାରେ । "ତୁଇଥିଲୁ ଧନ ଇ ଗାଆଁର ରତନ ଝୁରୁଛେ ଇ ଗାଆଁ, ଝୁରୁଛନ୍ ସଭେଗା, ତୋର ଗତି ରୂପ ଠାନି" (ପୃ-୯୪) ତୁ ଥିଲୁ ଏ ଗାଁର ରତ୍ନ ସଦୃଶ; ତୋର ଗତି ରୂପକୁ ମନେ ପକାଇ ସମସ୍ତେ ଏକ ଗାଆଁର ଲୋକେ ତୋତେ ଝୁରି ହେଉଛନ୍ତି ଭିତରେ ଉଭୟ 'ଅଏଁଠା' ଓ 'ଅସୀମ' ପ୍ରତି ପ୍ରତୀକିତ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ବେଶ୍ ସାଂକେତିକ ! ନାଟକର ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟର ଶେଷରେ ଏହି ଗୀତଟି ସରୁସରୁ 'ଶେଷଭାଗ' ଭାବେ ସଂଯୋଜିତ ଦୃଶ୍ୟରେ ଫୁଲ; ତାର ପିଉସୀ କସ୍ତୁରୀକୁ ମାଗୁଛି ଖାଇବା ପାଇଁ ଏବଂ କସ୍ତୁରୀ 'ଯାଉଛି' ବୋଲି କହିବା ଭିତରେ 'ଏକ ଅନ୍ତହୀନ ଭୋକର ନିୟତି' ଏବଂ 'ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ଭାଗ୍ୟର ତାଡ଼ିତ ଶେଷହୀନ ଉପସଂହାର' ଭଳି ପ୍ରତୀକାତ୍ମକତା ଭିତରେ ପରିଣତି ଘଟୁଛି 'ଭୁଖା' ନାଟକର ।

ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟଧାରାରେ 'ଭୁଖା'କୁ ତା'ର 'ପ୍ରାଣପ୍ରବାହ' ଏବଂ 'ସମୟରସ୍ୱର' ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ନାଟକ ଭାବେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇପାରେ; ତା' ସହିତ ନାଟକରେ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀଜୀବନର ନୃତାତ୍ତ୍ୱିକ ମନୋଭଙ୍ଗୀ ସହ ସାମାଜିକ-ସାଂସ୍କୃତିକ-ଆର୍ଥନୀତିକ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ତଥା ତା'ର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ମୂଲ୍ୟାୟନ ବେଳେ ଅପସୃୟମାଣ ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନବୋଧର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ ଅନଗ୍ରସରତା, ଦାରିଦ୍ର୍ୟତା, ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ପରିବେଶ ସହ ଭୋକର ଅନ୍ତହୀନ ଆକୁତିର ଛବି 'ଭୁଖା' ଭିତରେ ବେଶ୍ ବାସ୍ତବତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହୋଇଛି ପରିଶୀଳିତ ।

'ଭୁଖା' (୧୯୮୪) ନାଟକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର 'ଭୁଖା' (୧୯୮୯)ରେ ହୋଇଥିଲା ରୂପାନ୍ତରିତ । କୁମାର ପ୍ରଡକ୍ସନ୍ସ ବ୍ୟାନରରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଖ୍ୟାତିପ୍ରାପ୍ତ ସିନେ ନିର୍ମାତା ସବ୍ୟସାଚୀ ମହାପାତ୍ର ଏହାର ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ରୂପାନ୍ତରଣ କରିଥିଲେ । ଯାହାକି ୧୯୯୦ ମସିହାରେ ସ୍ପେନ୍‌ର ଗୀଜନ୍ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ମହୋତ୍ସବରେ ଇଣ୍ଟରନ୍ୟାସନ୍‌ନାଲ୍ ଜୁରୀ ଆୱାର୍ଡ ପାଇବା ସହିତ ଫ୍ରାନ୍ସରେ ହେଉଥିବା ୱାର୍ଲ୍ଡ ରୁରାଲ ଫିଲ୍ମ ଫେଷ୍ଟିଭାଲ ପାଇଁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଏତଦ୍ ଭିନ୍ନ 'ଭୁଖା' ଅନେକ ଜାତୀୟ/ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଭାବେ ପୁରସ୍କୃତ ହେବା ସହିତ ବେଶ୍ ଲୋକପ୍ରିୟତା ପାଇଥିଲା ସର୍ବତ୍ର । 'ଭୁଖା'ର ନାଟକ କାହାଣୀ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଏପରିକି ନାଟକରେ ଥିବା ଗୀତକୁ ସିନେମାରେ ନିଆଯାଇ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଚାରିଟି ଗୀତର ସଂଯୋଗ ଘଟିଛି । ଲେଖକ ମଙ୍ଗଲୁ ଚରଣ ବିଶ୍ୱାଳଙ୍କର 'ଭୁଖା' ନାଟକରୁ 'ଭୁଖା'ର ସିନେମା ଭିତରେ ଯାହା ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉନା କାହିଁକି ତାହା 'ଭୁଖା'ର ଲୋକପ୍ରିୟତାକୁ ବଢ଼ାଇଛି ଏବଂ ନାଟକରେ ଯେଉଁ ବିଷୟଟିକୁ ସେ ଅବତାରଣା କରିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି ତା'ର ମୂଳସ୍ୱର ଅବଶ୍ୟ ସଂରକ୍ଷିତ ରହିଛି ।

ସମଗ୍ର ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ 'ବଜ୍‌ନିଆ' ଭାବେ ଖ୍ୟାତ କଳାପ୍ରିୟ ମଣିଷମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟାର ଅବତାରଣା ସହ ଆ*ଳିକ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାର ଛବି ଭିତରେ ସାମାଜିକ-ସାଂସ୍କୃତିକ-ଆର୍ଥନୀତିକ ଜୀବନ ଯେତିକି ପ୍ରତିଭାସିତ; ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଏକ ଅନୁଚିନ୍ତା ଭାବେ ଅପସୃୟମାଣ ବଜ୍‌ନିଆ ଲୋକସଂସ୍କୃତିର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା ବେଶ୍ ଭାବିତ କଲାଭଳି । ଏ ଆଲେଖ୍ୟ 'ଭୁଖା' ନାଟକର ସେହି ପ୍ରେକ୍ଷା ସମୂହକୁ କେବଳ ଏକ ସହୃଦୟ ଆକଳନ କରିବାକୁ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ଏହି ଆଲୋଚ଼କର ସେହି ସହୃଦୟତାର ହାର୍ଦ୍ଦିକ ରୂପାନ୍ତରଣ ହେଉଛି: ଆର୍ଥ-ସାମାଜିକତା ବନାମ ଅପସୃୟମାଣ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିଦୃଶ୍ୟ : 'ଭୁଖା'ର ମହାଭାଷ୍ୟ...

ବିଭାଗ ମୁଖ୍ୟ (ଓଡ଼ିଆ)
ଓଡ଼ିଶା କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, କୋରାପୁଟ